

Romák¹ felfelé – Félúton a romák modernizációja

Betekintő

A statisztikai elemzéseken alapuló dolgozatomban választ kerestem arra a kérdésre, hogy a már csaknem tíz éve folyó komplex felzárkózást segítő nemzeti szintű programok eredményeztek-e érzékelhető változást a roma közösség életében, életviszonyaiban. Ha igen, azok mutatják-e a többségi társadalomhoz való közeledést, azaz ráléptek-e arra a modernizációs pályára, amely saját erőfeszítéseken, a képességeik önálló kibontásán alapul, illetve hogy elérhetővé válik-e számukra az önálló sorsválasztás, képessé válnak-e a maguk választotta mobilitási utakat végigjárni, megélhetési és jövedelemszerzési stratégiájukat kialakítani és stabilizálni.

Az adatok, illetve a roma népesség társadalmi jellemzőinek, azok változásainak folyamatjellege arra enged következtetni, hogy fölzárkózásuk túl van a kezdet, a pozitív fordulat első évein. Az adatok egyfajta *félutas modernizáció* jeleit mutatják, ami azt jelenti, hogy a roma népesség növekvő hányada kerül abba a stabil, életmódváltó helyzetbe, melyben már a saját erőfeszítésen és részvételen alapuló munkajövedelmek jelentik a megélhetés alapját. Ezt igazolják a foglalkoztatási és a munkanélküliségi adatok, valamint ezen belül az a tény is, hogy nemcsak a számuk csökken, hanem folyamatosan csökken a romák aránya is mind a munkanélküliek, mind pedig a közmunkát végzők körében, azaz egyre többen szereznek *jövedelmet az elsődleges munkaerőpiacon*.

Ez egyértelműen *képes stabilizálni az önálló életvezetési és az önálló jövedelemszerzési* képességek javulását, ami pedig a polgári, modernizációs pályára lépés egyik alapvető felvétele.

Félúton

A roma közösség felzárkózását segítő, számos kísérlet történt már Magyarországon. A történet egészen a 18. századig, Mária Terézia magyar királynő rövid életű letelepítési kísérlettel, foglalkoztatási és nevelési kötelezettséggel egybekötött intézkedéséig nyúlik vissza. Olyan, komoly és hiteles kutatásokra, tényekre alapozó (data based, evidence based) komplex, modernizációs program azonban, amellyel a magyar állam a cigány népesség egészének társadalmi integrációját kívánta elősegíteni, csak 2011-ben készült és indult útjára. Ez az azóta már több alkalommal értékelt és frissített, illetve aktua-

lizált *Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia*, amely megszületésekor az Európai Unió tagállamai számára is mintaadó programmá vált, s amely alapján készültek el az egyes országok ún. roma stratégiái.

A magyar stratégia folyamatos végrehajtását az a kötelezettség biztosítja, mely szerint a Kormányoknak évről évre az Országgyűlés elé kell állnia az eredményekkel, azaz el kell számolnia a roma közösséget célzó felzárkózást segítő munkával. Gyakorlatban is mérhető eredményeket nyilván csak hosszú évek következtetés erőfeszítései hozhattak, viszont az tény, hogy

¹ A tanulmányban a „roma” és „cigány” terminust egymás szinonimájaként használom.

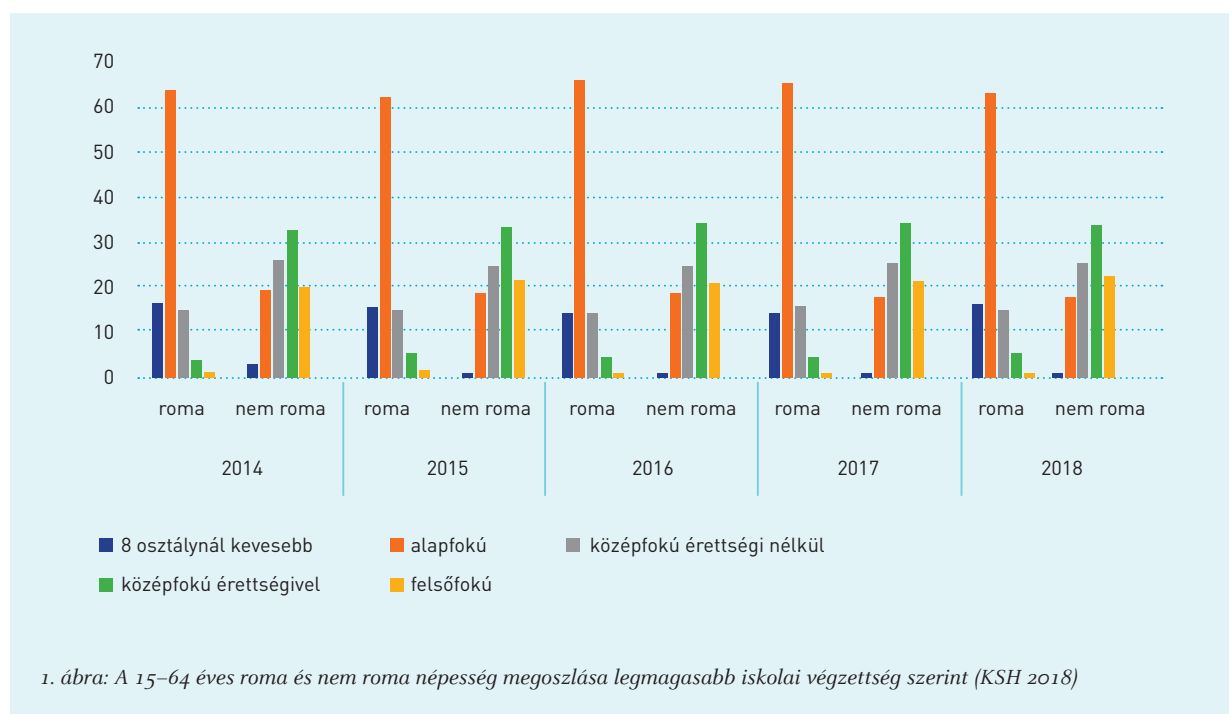
² Hozzá kell tenni azonban, hogy vizsgálatom számos terjedelmi korlátba ütközött, így nem volt alkalmam a felzárkózási program beavatkozási területenkénti folyamatelemzésére, megállapításaim tehát további alátámasztást igényelnek.

a felzárkózási program még az utóbbi évtizedek legnagyobb gazdasági válságidőszakának éveiben indult, így kezdetben mindenki csak szerény eredményekre számíthatott.

Az adatok, a mérések és a folyamatok elemzése szerint a munka hatékonyságát jelző fordulatot a 2013-as év jelentette, amikor az addig szinte minden területen kedvezőtlenül alakuló mutatók átfordultak, és azóta is a töretlen, tendenciaszerű

javulás jeleit mutatják a legfontosabb dimenziókban. Ahol a kibontakozásra láthatóan még várni kell, illetve újabb erőfeszítéseket szükséges tenni, az egy olyan kulcsterület, amely a jövő folyamatait is alapvetően meghatározza. *Ez a terület a roma lakosság, különösen a fiatal cigány népesség kompetenciafejlesztésének, iskolázottsági szintjének és minőségének a kérdése. Kezdjük is mindjárt ezzel!*

Az iskolázottság

Az iskolázottságra vonatkozó idősoros adatok egyértelműen mutatják, hogy a számos iskolai előmenetelt segítő ún. „Második esély” vagy a „Lépj egyet előre!” típusú programok, az „Út a középiskolába”, az „Út a szakmához”, az „Út a felsőoktatáshoz” és a közoktatási ún. „Mentor-programok” hatékonyságát legfeljebb a helyzet további romlásának megállításában jelölhetjük meg, ami egyébként igenis jelentős fejleménynek mondható.

Haezekhez hozzászámítjuk, hogy az erőfeszítések ellenére az iskolai lemorzsolódás csökkentése területén nem történt nagy áttörés, akkor megál-

lapíthatjuk, hogy a felzárkózást segítő politika fő hangsúlyait érdemes erre a területre összpontosítani!

Sokat javíthat a helyzeten és a jövő kilátásait is jelentősen javíthatja, hogy a **kötelező óvodáz-tatás** kezdő idejét már a gyermekek hároméves korára szállították le. Ezzel az intézkedéssel egyidejűleg széles körű, humánerőforrás-fejlesztéssel egybekötött **bölcsőde- és óvodafejlesztési** program indult el és részben már megvalósításra is került. Ennek is köszönhető, hogy Európában egyedülálló módon magas, már 92% fölötti lett a roma gyerekek óvodáztatásának az aránya.

Mindezekről várható, hogy megszűnik az a helyzet, hogy a már mintegy 40 ezres létszámú roma óvodás gyermekek már az iskolába kerüléskor szinte behozhatatlan hátránnyal kezdik az életüket.

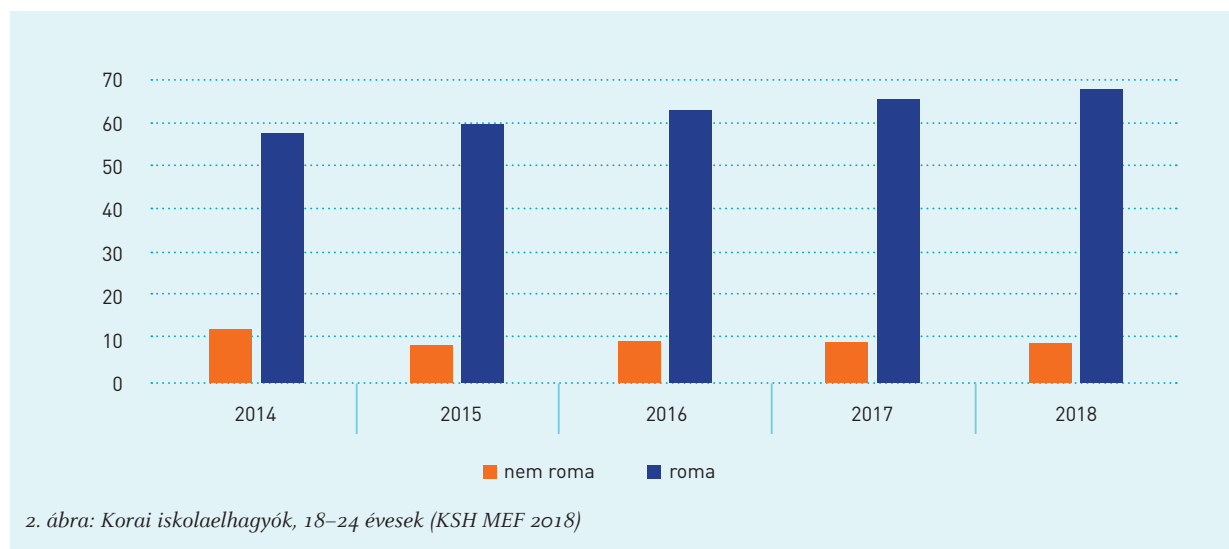
Ugyancsak egyedülálló Európában az a tizenegy (7 egyházi, 4 egyetemi) roma **felsőoktatási szak-kollégium**, amelyben támogatott környezetben segítik a jelenleg összesen több mint 300 roma fiatal egyetemi, főiskolai helytállását. A kollégiumokban 2011 óta már 250 (!) roma fiatal szerzett diplomát.⁴

Tehát ha következetesen és megújult eszközökkel támogatjuk és bővítjük az iskolai felzárkóztató programokat, akkor várható, hogy **a szegénység újratermelő spiráljait megszakítani képes átlagosan magasabb iskoláztatási szint** jelentheti az áttörést a szegénység elleni küzdelemben.

Ehhez azonban a jelenleginél nagyobb eredményeket lenne szükséges elérni a **korai iskolaelhagyás**⁵ területén, hiszen ez az egyik legfontosabb tényező, ami fékezi az előrelépést és fokozza a roma fiatalok lemaradását. Országos szinten

a lemorzsolódás a szak(közép)iskolákban a legmagasabb. Ez csak a, 2017/2018-as tanévben 10 386 fő (!) veszteséget jelentett. A legmagasabb lemorzsolódási arány ezen belül is a roma diákok körében jelentkezett. Ami különösen is aggasztó, hogy az igen magas 2013. évi 64,2%-os szakiskolai roma lemorzsolódási arány 2017-ben 65,3%-ot tett ki.⁶

„A magyarországi roma népesség egyik legfontosabb demográfiai jellegzetessége a jóval fiatalabb korösszetétele a magyar társadalom egészéhez viszonyítva. A roma fiatalok döntő többsége ma már kijárja az általános iskolát, és valamilyen középiskolában folytatja is tanulmányait, de jellemzően sem érettségit, sem valódi jövőbeli perspektívát adó képzést nem kap. Ráadásul a középiskolás roma diákok fele időközben lemorzsolódik, és elhagyja az iskolát. Ez a vegyes kép a romák helyzetének javulása szempontjából különösen fontos, hiszen az integráció és a szegénységből való kivezetés hosszú távon tehát csakis az iskolai végzettség szintjének növelésével, és a munkaerőpiacon értékes szakmák megszerzésével érhető el.” (Bernát 2014)⁷

³ A KSH MNTFS indikátorrendszer adatai (2017) szerint 5500 új óvodai férőhely létesült.

⁴ A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat (KRSZH) által közölt adat (2019).

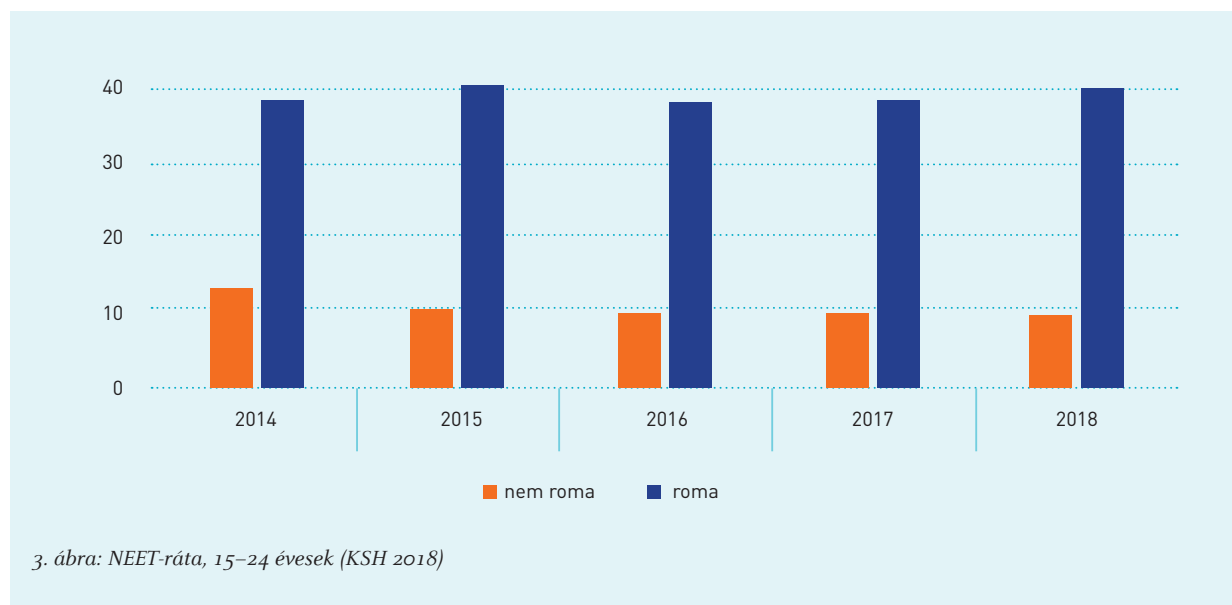
⁵ Korai iskolaelhagyóknak azok az alapfokú iskolai végzettségű 18–24 évesek minősülnek, akik semmilyen (iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli) oktatásban, képzésben nem vettek részt.

⁶ KSH MNTFS indikátorrendszer adatai (2017).

⁷ Bernát Anikó megállapítása az Emberi Erőforrások Minisztériumának Társadalmi Felzárkóztatásért Felelős Államtitkársága megbízásából készült, „A magyar társadalom helyzete és állapota a Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia monitoring rendszere alapján” című anyag részeként. Lásd: Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon. TÁRKI, 2014.

Tovább rontja a képet és igen figyelmeztető helyzetre utal az ún. NEET-ráta, amely szerint sem a képzésekben, sem pedig a munkaerőpiacon nem jelenik meg a roma fiatalok több, mint 40 %-a!

Ugyanakkor a nem romák körében némi javulás tapasztalható a 10% alatti – egyébként meglehetősen magas – hazai aránnyal.

Nem javultak, inkább alacsony szinten ingadoztak az iskolákban mért kompetenciaeredmények, ami az egyik legfőbb gátja az előmenetelnek, kibontakozásnak. „Az alacsony iskolázottságú szülők gyermekeinek relatív teljesítménye is ingadozást mutatott”⁸ mind a szövegértés, mind pedig a matematika területén. A szegénység generációs átörökítésének megtörése szempontjából tehát az egyik kulcsterületen, az oktatásban még sok a tennivaló.

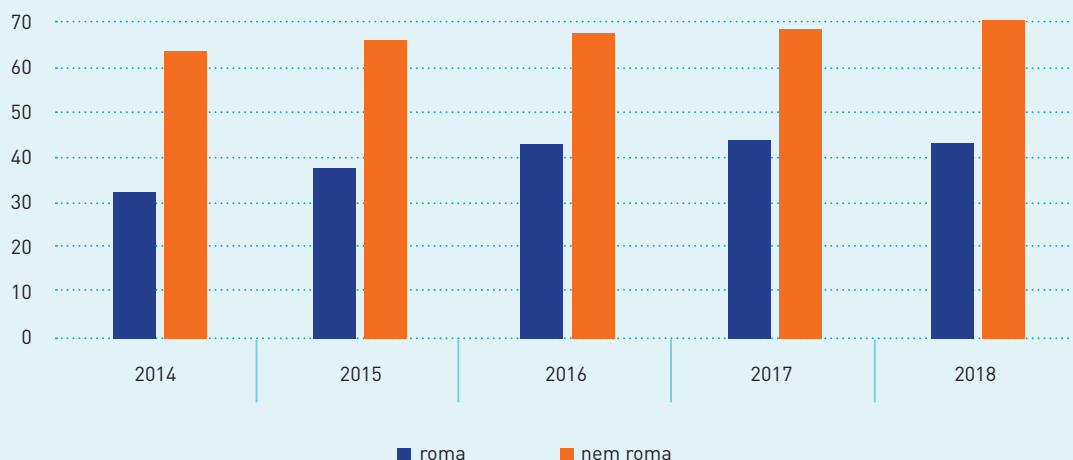
Az adatokból kirajzolódnak azok a **stratégiai beavatkozási pontok**, amelyekben elkerülhetetlen az előrelépés. Különösen is fokozni kell az iskolai előmenetelt segítő erőfeszítéseket és – korai iskolaelhagyás esetén – a visszailleszkedést segítő alternatív megoldásokat, a továbbtanulást, a foglalkoztatás és foglalkoztathatóság esélyeit növelő képzési, komplex programokat!

Foglalkoztatás

Az Európa 2020 program keretében jelentős vállalásokat tett Magyarország. Vállalta, hogy a foglalkoztatottság szintje 2020-ig eléri a 70%-ot. Ez igen ambiciózus vállalásnak bizonyult,

a siker mégis ezen a területen a legjelentősebb mind az összlakosság, mind pedig a roma népesség vonatkozásában.

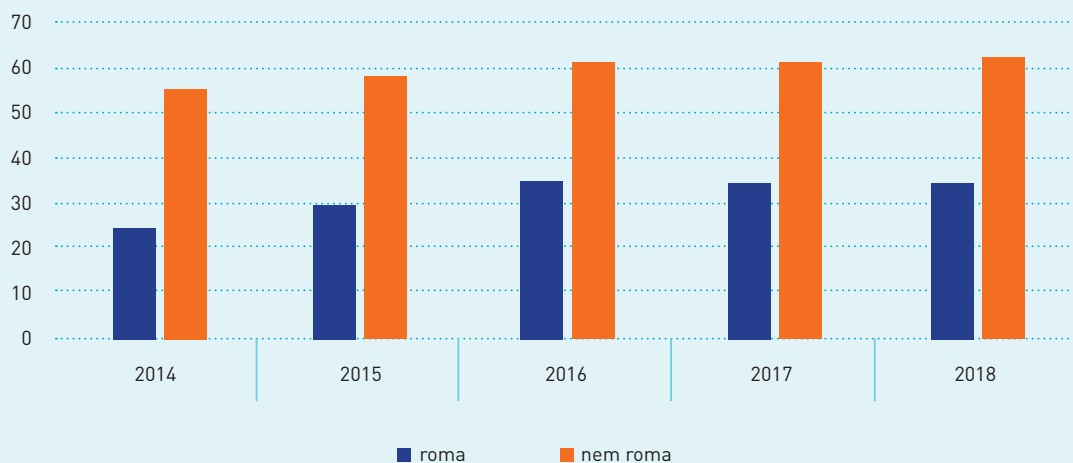
⁸ Társadalmi folyamatok a magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia időszakának első felében – 2009–2017. TÁRKI, 2018.

4. ábra: Foglalkoztatási ráta, 15–64 évesek (KSH MEF 2018)

A romák esetében arról beszélhetünk, hogy a 2014-es 33%-os arányról 2018-ra már 43% fölé emelkedett a foglalkoztatás, s ezen belül a roma nők is 25%-ról közel 35%-ra. (2010-ben ezek az adatok még alig haladták meg a 10–25%-ot!) Ha a fordulat előtti évet, a 2013. évi 17,9%-ot vesszük alapul, akkor a fejlődés még szem-

betűnőbb, hiszen igen rövid idő alatt sikerült ezt a növekedést elérni! Ez utóbbi az egyik legbeszédesebb adat a roma társadalom modernizációs pályára lépése vonatkozásában, ugyanis egy tradicionális szokásrend megváltozását (is) jelzi. Ugyanakkor ez az adat még mindig messze elmarad a nem

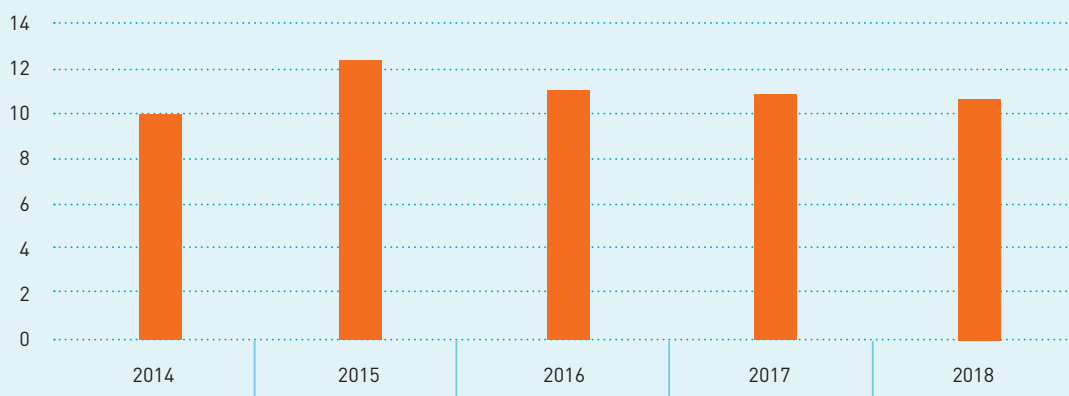
5. ábra: A nők foglalkoztatási rátája, 15–64 évesek (KSH MEF 2018)

⁹ A folyamatban és a szemléletváltásban különös jelentősége lehetett a Nő az Esély című programnak, amely több mint 2000 roma nő foglalkoztatásba ágyazott képzését valósította meg a szociális ágazatban. A programba bevont nők több mint 75%-a, azaz 1722 fő tényleges munkába helyezése is megvalósult! Ennek a számszerű ténynek a roma közösség egészére nézve lett hagyományfordító hatása, megdöntve a roma nőknek a kizárólagos családon belüli szerepére vonatkozó szokásrendet.

¹⁰ KSH 2017.

roma nők 62,1%-os foglalkoztatási arányától, így Magyarország ma már az egyik legalacsonyabb európai munkanélküliségi adatokkal ren-

delkezik, s ezen belül is – számarányukat meghaladó mértékben ugyan, de – folyamatosan csökken a romák aránya.

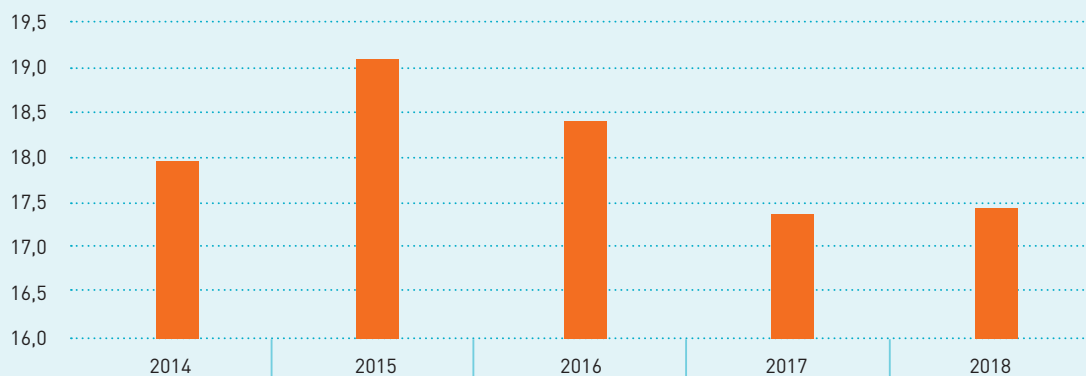

6. ábra: A romák aránya a munkanélküliek körében (KSH MEF 2018)

A munkanélküliség elleni küzdelem, a foglalkoztathatóság és a foglalkoztatottság növelése érdekében tett erőfeszítések egyik eszköze a munkakultúra elsajátítását, javítását szolgáló ún. *közmunkaprogram*, melyet politikai és részben szakmai oldalról is számtalan támadás és kritika ért. A program sikerét jelzi azonban, hogy nálunk az európai tapasztalatokat meghaladó mértékben történt meg a közmunkások átvezetése az elsődleges munkaerőpiacra, azaz a ki-, illetve átlépők aránya a nemzetközi kb. 10%-os aránnyal szemben meghaladta a 20%-os arányt is! A gazdaság jelentős és töretlen erősödésével párhuzamosan a munkanélküliség jelentősen

csökkent, a foglalkoztatottság pedig ugyancsak jelentős mértékben növekedett.

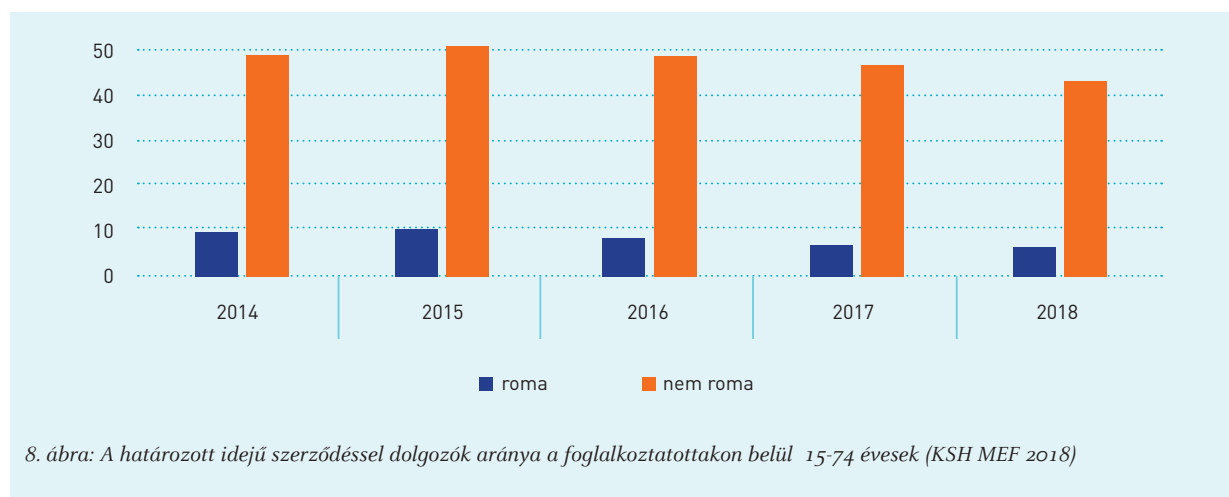
A közmunkások folyamatosan csökkenő számán belül a romák aránya is változott, csökkenést, azaz újabb modernizációs jelleget mutat. Erre utal az az adat is, mely szerint a roma közfoglalkoztatottak aránya is jelentős csökkenést mutat a foglalkoztatottak egészen belül. Ez az arány a 2014. évi 43%-ról csökkent 32% (!) alá. Az adatok javulása arra is következtetni enged, hogy a segély helyett munkát szemlélet elfogadásával jelentős mértékben **erősödik a roma népesség aktivitása és motiváltsága.**

7. ábra: A romák aránya a közfoglalkoztatottak körében (KSH MEF 2018)

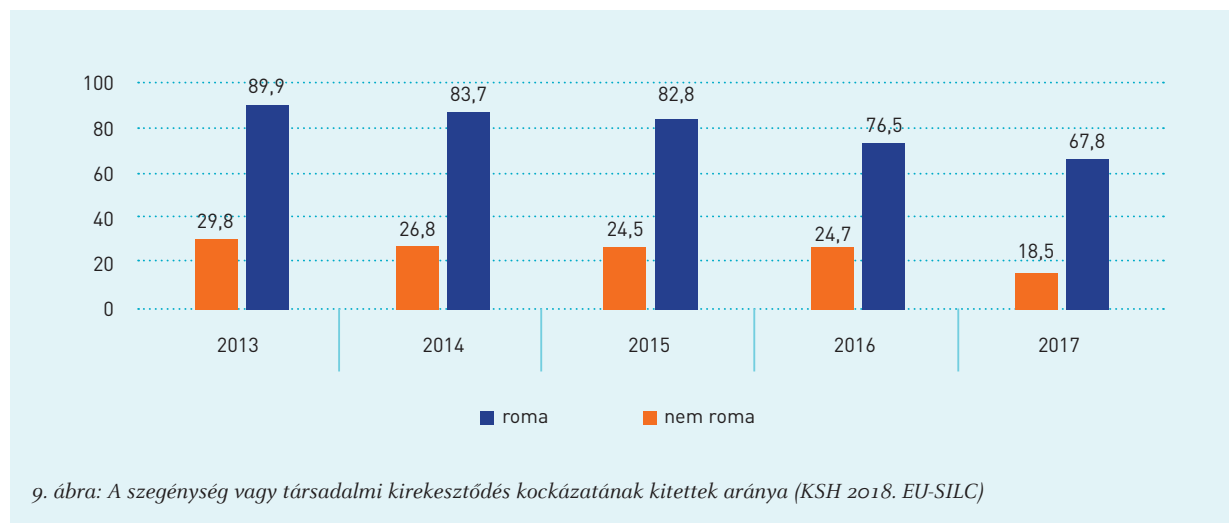
Ugyancsak erre az erősödő folyamatra mutat rá az az adat is, mely szerint 2014 óta 35%-ról 23%-ra zuhant azon 18–59 éves romáknak az aránya, akik foglalkoztatott nélküli háztartásban élnek.

Ezt a folyamatot jelzi az alacsony munkaintenzitású háztartásban élők arányának és számának dinamikus csökkenése.

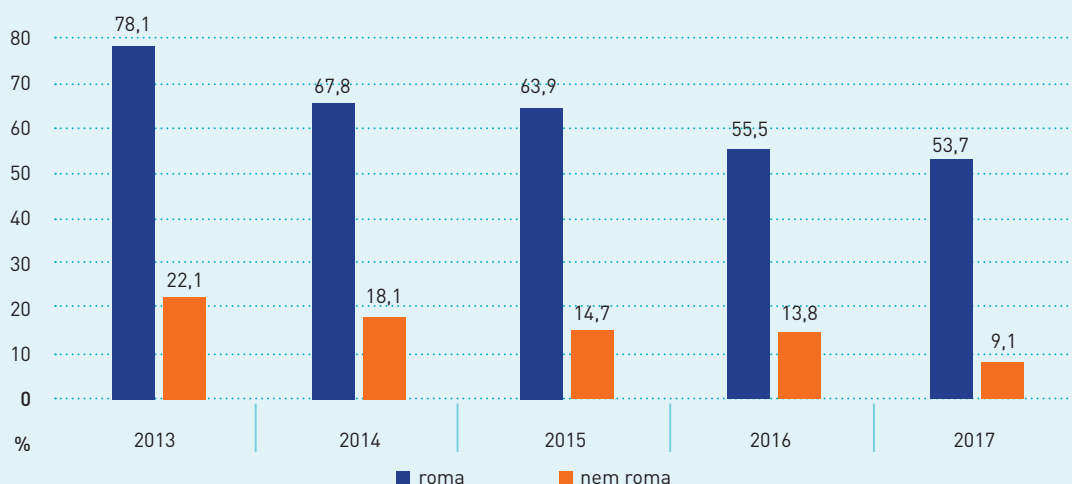
Ez a jelenség nyilvánvalóan tartós és pozitív hatást gyakorol a roma családok, háztartások életszínvonalára, szegénységből való kilépési tendenciáira, modernizációjára. A vázolt folya-

matok 2013 óta változó ütemben, de egyértelműen a roma népesség életviszonyainak és szegénységi mutatóinak tartós javulását jelzik.

Az Európai Unió statisztikai rendszere valamilyeni tagországra érvényes, összehasonlításra alkalmas módszertan alapján, egységesen méri az életviszonyok alakulását. Az adatokat harmonizált munkamódszerű és folyamatosan ellenőrzött nemzeti statisztikai szolgálatok biztosítják. Az egységesen kialakított rendszer legbeszédesebb és legmegbízhatóbb, összetett mutatója

a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek arányát jelzi. Ez valójában három összetett vizsgálati eredményből összevont adatsor, amely méri a súlyos anyagi deprivációval, a relatív jövedelmi szegénységgel és a nagyon alacsony munkaintenzitással érintett háztartások életviszonyainak az alakulását.

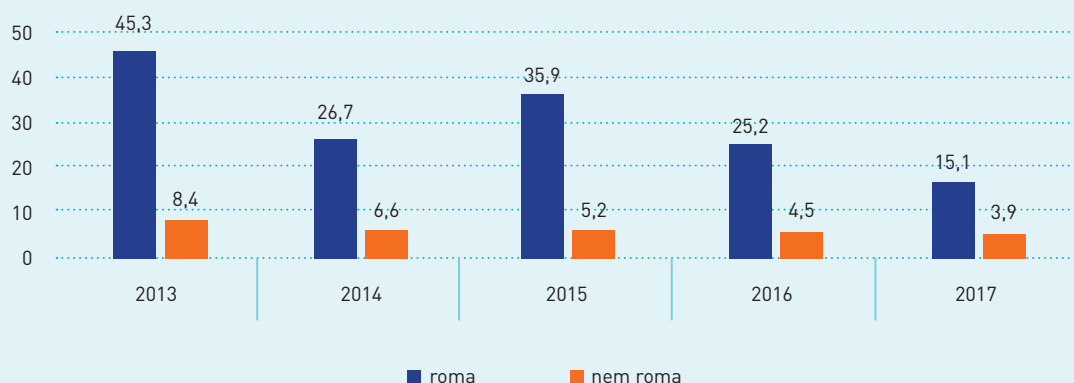
10. ábra: Súlyos anyagi depriváció a roma és nem roma népességben (KSH 2018. EU-SILC)

A súlyos anyagi nélkülözés azon személyekre vonatkozik, akikre az alábbi kilenc problémából legalább három jellemző:

1. hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van,
2. a lakás megfelelő fűtésének hiánya,
3. váratlan kiadások fedezetének hiánya,
4. kétnaponta hús, hal vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya,
5. évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya,
6. anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival,
7. anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel,
8. anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval,

9. anyagi okból nem rendelkezik telefonnal.

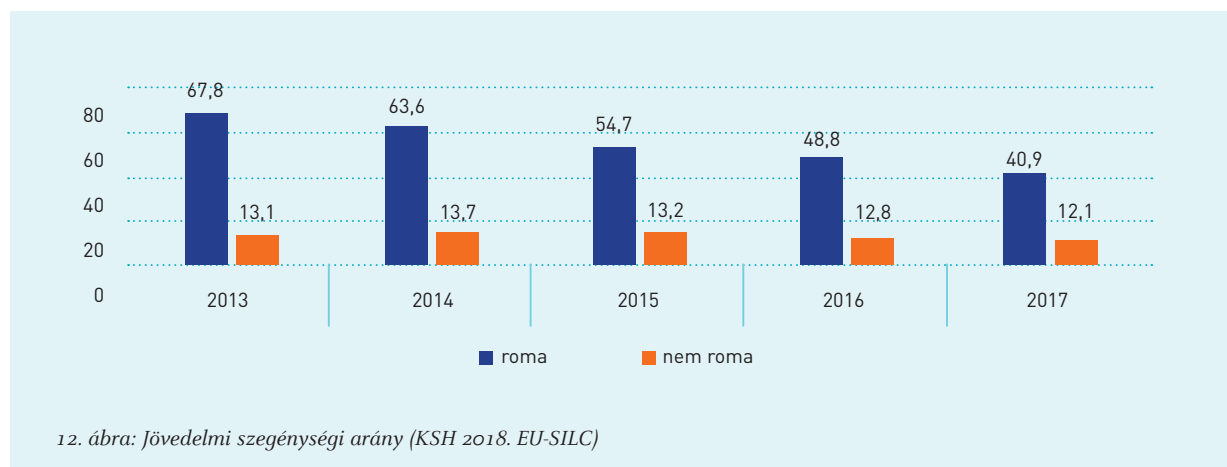
Ez igen érzékeny, a mindennapi életviszonyokat érvényes módon feltárni képes mutató, amelynek egyes elemei külön is elemzésre érdemesek. A romák esetében a legjelentősebb javulást a lakhatási szegénységgel összefüggő elemek mutatják. Mivel a jövedelmi és a foglalkoztatási adatokkal együtt a lakásviszonyok határozzák meg a legjelentősebb mértékben az életlehetőségeket és egyfajta mobilitási bázist biztosítanak a háztartásoknak, különösen is érdemes ezen adatokat a figyelem, és természetesen a felzárkózást segítő intézkedések és politika középpontjában tartani.

11. ábra: Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élő aránya (KSH 2018. EU-SILC)

Ezekhez járul még a *nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők* arányának alakulása, ami azért is fontos, mert a család, illetve a

háztartás egészének az előrelépését segítő, vagy éppenséggel gyengítő körülményekkel, életmód-mintázatokkal is összefüggésbe hozható.

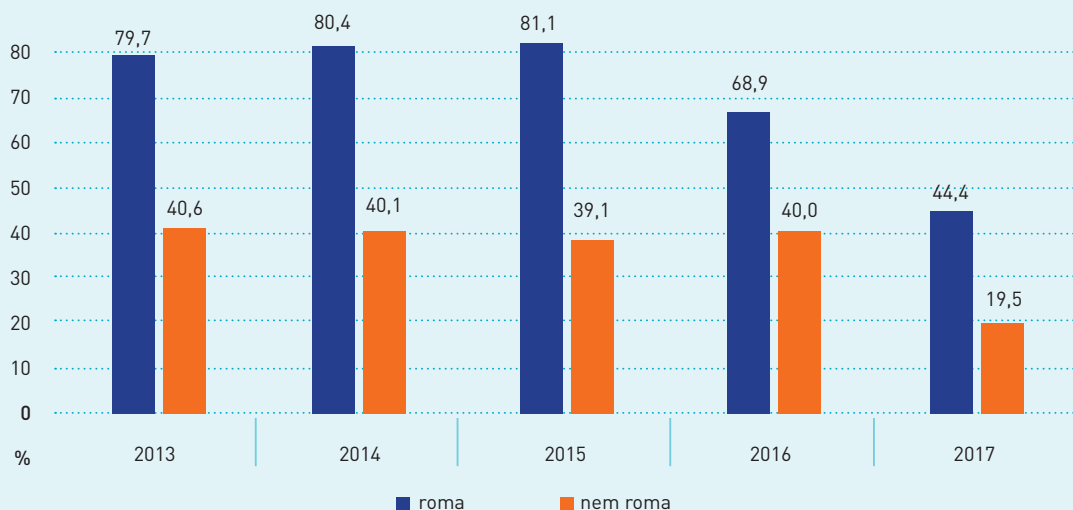
A *relatív jövedelmi szegénység* adatainak változása jól mutatja a hazai jövedelmi viszonyok egészének alakulása mellett a roma és nem roma népesség jövedelmi viszonyainak egymáshoz mért arányait is. Külön is kiemelésre érdemes, hogy míg 2013-ban még mintegy 5-szörös különbség mutatkozott, addig 2017-re ez az arány már 3,5-szörös mértékűre csökkent, tehát a többségi társadalom és a romák jövedelmi viszonyai közelítenek egymáshoz! Természetesen ez még mindig magas különbség, de a javulás mindenképpen figyelemre méltó. A viszonylag rövid időn belül bekövetkezett tendencia jellegű pozitív változások fennmaradása egyik kulcskérdése lehet a további munkának.

Mindazonáltal még mindig igen fontos különbség, hogy „a roma háztartásokban a társadalmi jövedelem az összes jövedelem több mint egyharmadát tette ki, ugyanez a nem roma háztartások esetében csak 26,3% volt. A társadalmi jövedelmek legnagyobb részét (17,7%-ot) a gyermekneveléshez kapcsolódó szociális juttatások tették ki, míg a gyermekneveléssel kapcsolatos ellátások a nem roma háztartások összes jövedelmének 4%-át adta.” (Kollár és Schwartz 2019). Tehát a roma háztartások jövedelmi pozícióinak megerősítése akkor válhat **önálló erőfeszítésen, munkakultúrán alapuló tartós, és a polgárosodást is elősegítő folyamattá, ha az elsődleges munkaerőpiacon szerzett jöve-**

delmek dominanciája is tovább erősödik.

A lakás- és lakhatási viszonyokról, mint a modernizációs folyamatokat – s egyben az életkörülményeket, az életkilátásokat és az életminőséget alapvetően – meghatározó tényezőről beszélhetünk. A *lakás életforma-alakító tárgyi környezetet nyújt* a családnak, a háztartásnak, meghatározza annak társas kapcsolatrendszerét, és erőteljesen kihat a benne élők munka- és a gyermekek iskolai teljesítményére. Még ennél is nagyobb a jelentősége azonban annak a lakókörnyezetnek, amelyben az érintettek lakása elhelyezkedik, már önmagában azért is, mert a lakás és a lakókörnyezet egyértelműen le- vagy éppenséggel felértékeli a benne lakókat, egyénenként és csoportként egyaránt. Ismert tény, hogy *a roma népesség jelentős része még mindig szegregátumokban, rossz állapotú, lerobbant körzetekben él.* Ez a helyzet nyilvánvalóan fékezi a felzárkózási folyamatokat, gátolja az integrációt és a rossz helyzetekből való kilépés esélyeit. Mégis látszik az elmozdulás, mégis mérhető a javulás!

A lakásviszonyok alakulásának az egyik fontos jellemzője a zsúfolt lakásban élőkre vonatkozó mérőszám. Az utóbbi években már ez a mutató is javulást jelez, s növekvő mértékben nyitja meg a roma népesség számára az életmódváltás infrastrukturális feltételeit.

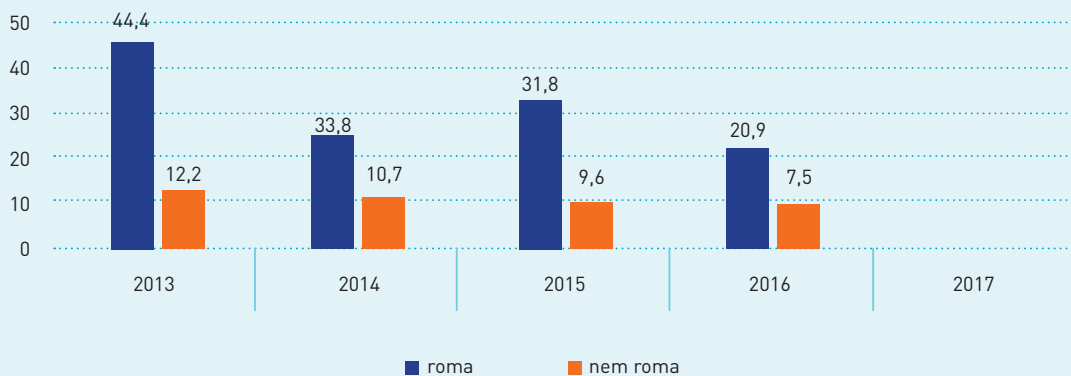
13. ábra: A túlszűfolt lakásban élő roma és nem roma népesség aránya (KSH EU-SILC 2018)

* A 2017-es adatok jelentős elmozdulást jelentenek, de ennek oka az uniós módszertanra való áttérés, így ez az adat nem hasonlítható az előző évek mérőszámaival!

A lakhatási feltételek folyamatos javulása elengedhetetlen feltétele a modernizációs folyamatok gyorsulásának.

Az alábbi grafikonon a lakhatási szegénység egy másik jelzőszámát, a lakás megfelelő fűtésére vonatkozó mutatót szemlélve láthatjuk a gyors

és szembetűnő változást, ami az érintettek életminőségének ugyancsak gyors – bár nyilvánvalóan részleges – javulására utalnak.¹¹ Ez a tényező azonban nem része a modernizációs skálának.

14. ábra: Megfelelő fűtés hiánya (KSH EU-SILC 2018.)

Összefoglalás

Elemzésem elsősorban a roma népességnek az önálló jövedelemszerzési tendenciáit vizsgálta, azt feltételezve, hogy az elsődleges munkaerőpiacon való tartós megkapaszkodás jelentheti a legfontosabb modernizációs lépést, egyben a felzárkózás elsődleges feltételét.

Az adatok egyértelműen egyfajta **félutas modernizáció** jeleit mutatják, ami azt jelenti, hogy a roma népességnek már valóban egyre növekvő hányada kerül abba az életmódváltó helyzetbe, melyben már a saját erőfeszítésen és részvételen alapuló munkajövedelmek jelentik a megélhetés alapját. Ezt igazolják a foglalkozási és a munkanélküliségi adatok, valamint ezen belül az a tény is, hogy nemcsak a számuk csökken, hanem folyamatosan csökken a romák aránya is mind a munkanélküliek, mind pedig a közmunkát végzők körében, azaz egyre többen szereznek jövedelmet az elsődleges munkaerőpiacon. Ezeknek a számoknak és arányoknak a stabilitása jelzi az önálló életvezetési és az önálló jövedelemszerzési képességek javulását, ami pedig a **polgári, modernizációs pályára lépés elsődleges feltétele**.

A trend- és szokásrend-fordulót a roma nők képzési programokba, majd az elsődleges munkaerőpiacon való tömeges belépése eredményezte. A „Nő az esély” programba bevont 2235 roma nő képzése, gyakorlati munkába és az elsődleges munkaerőpiacon történő integrálása lett a modernizációs fordulat zászlóshajója, mert a roma közösségnek a nőkről, a nők családon, illetve szélesebb közösségen belüli szerepének a megváltozásáról adtak hírt. Az adatok is beszédesek: 2013-ban még csak 17,9%-os, 2017-ben már 35%-ot meghaladó a roma nők foglalkoztatási részvétele.

Valójában a munkaerőpiacon történő legális

jövedelemszerző tevékenységbe való „beengedés”, illetve bevonás nem más, mint a roma nők átvezetése egy tradicionális – törzsi – jellegű szokásrendből egy szerepkiegyenlítő és emancipációs pályára: **ez a modernizációs fordulat második alapvető feltétele**.

A foglalkoztatási adatok javulása arra is következtetni enged, hogy a segély helyett munkát szemlélet elfogadásával jelentős mértékben **erősödik a roma népesség aktivitása és motiváltsága**. Ezt jelzi a passzív munkanélküliek arányának mintegy egyharmados csökkenése is a roma népességben belül (2014: 14,7%; 2018: 9,9% [!]).

A javuló tendenciák stabilitásának irányába mutat a határozott idejű szerződéssel dolgozó romák arányának a 2014-es 49,1%-ról 2018-ra 42,8%-ra történő csökkenése is, ugyanis ez azt jelzi, hogy egyre **több munkaadó bízik a romák tartós foglalkoztathatóságában**.

Az integrációs folyamatok gyorsulását jelzik az ún. AROPE¹³ adatok, melyek a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek arányát mutatják. A romák esetében közel 40%-os kilépési arány történt a szegénységi régióból, ugyanis a 2013-as 29,8%-ról 2017-re 18,5%-ra csökkent ez az arány. **Az életmódváltást segítő jövedelempozíció-javulás a modernizációs fordulat harmadik feltétele**.

A modernizációs fordulatot fékezi és a félutasságot tartósíthatja, ha a roma fiatalok iskolaelhagyási (lemorzsolódási) mutatói nem javulnak. Az évek óta tartó stagnálás és a szakiskolák esetében látható romlás gátja lehet a modernizációs folyamat véghezvitelének. *Ebből következik, hogy erre a területre kell összpontosítani a legtöbb erőfeszítést és innovációt.*

¹¹ A helyzet pozitív alakulásának okát részben a roma népesség jövedelmi pozícióinak javulásában, részben pedig a természetbeni szociálpolitikai eszközök (fűtési támogatás) „bevetésében” látjuk

¹² Passzív munkanélkülinek tekintjük azokat a gazdaságilag inaktív személyeket, akik szeretnének dolgozni, és munkába tudnának állni 2 héten belül, de a felvételt megelőző 4 hétben nem kerestek aktívan munkát, mert úgy gondolják, hogy nem találnának.

¹³ Az Európai Unió összetett szegénységi mutatója három részindikátort foglal magában: 1. relatív jövedelmi szegénységben élők aránya, 2. súlyos anyagi deprivációban élők aránya, 3. nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya (munkaszegénység).

Végeredményben megállapítható, hogy a roma népesség életszínvonalának és életminőségének javuló tendenciái igazolják a felzárkózást segítő összetett eszközrendszer alkalmasságát. A felzárkózási politika sikerességét, a javuló, modernizációs tendenciák fenntarthatóságát, a szegény-

ség újratermelődési spiráljainak megtörését azonban a foglalkoztathatóság növelése és a roma fiatalok iskolarendszerű képzési struktúrákba való beillesztése, az általános iskolázottsági szint folyamatos növelése és a lakhatási feltételek javulása biztosíthatja.

Absztrakt

A roma népesség felzárkózását segítő, időben és eltérő módszerekkel létrejött törekvések közös célkitűzése a roma közösség életmódváltással megvalósuló polgárosodásának az előmozdítása. Az első komoly tudományos alapokon nyugvó komplex program a 2011-ben útjára indított Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (NTFS). Az azóta eltelt idő eredményeinek részleges, statisztikai elemzéseken alapuló rövid vizsgálata arra enged következtetni, hogy a roma

közösség már egyfajta félutas modernizációs jellemzőkkel írható le. A megállapítás elsősorban a foglalkoztatási viszonyaik radikális átalakulásával, valamint szociális jellemzőik töretlen és folyamatos javulásával igazolható.

Kulcsszavak: *romák, modernizáció, félutas polgárosodás, foglalkoztatás, munkanélküliség, életviszonyok*

Romas upwards

Promoting the modernization of the Roma community through lifestyle changes is a common objective of efforts to help the Roma population catch up, through different timing and methods. The first complex, science-based (evidence based), complex program, the National Social Inclusion Strategy (NTFS) launched in 2011. A brief analysis of the results of the time since then, based on partial statistical analyzes, suggests that the Roma community can already be

described as having half-way of modernization. The main reason for this finding is the radical change in their employment conditions and the continuous improvement of their social characteristics.

Keywords: *Roma modernization, halfway up modernization, employment, unemployment, roma women, living conditions.*

Irodalom

A háztartások életszínvonala 2016. Budapest: KSH, 2017.

A háztartások életszínvonala 2017. Budapest: KSH, 2018.

Bernát Anikó (2014) Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon. In: *Társadalmi folyamatok Magyarországon a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia elfogadásának időszakában – 2009–2012.* Budapest: TÁRKI.

Cserti Csapó T. (2017) A Roma integráció évtizedének számszerűsített eredményei az oktatás és foglalkoztatás területén Közép-Kelet-Európában. In: Márfi A.: *Cigánysors – A cigányság történeti múltja és jelene. III.* Pécs: Erdős Kamill Cigánymúzeum – Cigány Kulturális és Közművelődési Egyesület.

Dupcsik Csaba (2015) A cigányok társadalomtörténete a 19–20. század fordulóján. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): *Alapirodalmak a hazai cigány, roma népességre vonatkozó társadalomtörténet, társadalomismeret oktatásához.* Pécs: Pécsi Tudományegyetem BTK NKI.

- Kollár Krisztina, Schwartz Antónia (2018) Szegénység – jövedelem egyenlőtlenség. *Szociálpolitikai Szemle*, 1. sz.
- KSH EU SILC adatbázis 2018.
- KSH MEF adatbázis 2018.
- KSH MNTFS indikátor rendszer 2017.
- Mártonfi György (2014) Korai iskolaelhagyás – Hullámozó trendek. *Educatio*, 1. sz. 36–49.
- Munkaerőpiaci helyzetkép 2014–2018. Budapest: KSH, 2018.
- Pénzes J., Tátrai P., Pásztor I. Z. (2018) A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben. *Területi Statisztika*, 58. évf. 1. sz.
- Polónyi I. (2016) *Emberi erőforrásaink 21. százada*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Spéder Zsolt (2002) *A szegénység változó arcai – Tények és értelmezések*. Budapest: ARTT – Századvég Kiadó.
- Scharle Á. (2016) Mennyit nőtt a foglalkoztatás 2008 óta Magyarországon? In: Kolosi T. és Tóth I. Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2016*. Budapest: TÁRKI.
- Társadalmi folyamatok a magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia időszakának első felében – 2009-2017*. Budapest: TÁRKI, 2018.